

*Digitalni repozitorij zvučnih
snimaka pred zidom copyrighta*

-zaštita : zarada-

- Internet = pregledavanje, pretraživanje mrežne stranice – izvora
- pregledavanje kopije izvora na računalu
- digitalizacija izvora radi zaštite i diseminacije – podliježe naplati autorskih prava

- zakoni o intelektualnom vlasništvu – različiti od države do države
- priječe kopiranje i otvoreni pristup većini materijala
- skrbnici zbirki - poput Doolittleove Povuci-Potegni

novi projekti

administrativne prepreke

Tijek prezentacije

- malo povijesti – razvoj svijesti o potrebi poštivanja autorskih i srodnih prava (AP i SP)
- specifičnosti zvučnih arhiva
- zakonodavstvo o AP i SP
 - SAD
 - EU
 - Hrvatska

Zvučni arhivi

- repozitoriji snimljenih zvučnih podataka dobivenih od javnih ili privatnih osoba
- institucijska briga za dokumentarnu baštinu s javnim pristupom
- samostalni ili uz institucije obrazovanja i znanosti, povijesni, vladini, uz komercijalne ili javne ustanove (RTV, muzeji), privatni

Nosači zvuka

- alu-folija; voštani i celuloidni cilindri; žica; staklo; cink; aluminij; šelak; acetatni disk; papirnate i magnetske žice; papirnate i plastične vrpce na otvorenim kalemovima i u kasetama; CD, DAT...
- podložni fizičkom uništenju
- nestanak uređaja za reprodukciju

Zaštita zvuka u arhivima

- digitalizacija – 1990-te – Australija, SAD, Velika Britanija, Norveška...
- standardi migracije zvučnog snimka
 - najmanje 2 primjerka - arhivski i korisnički
- za daljnje očuvanje – periodičke emulacije migracija, emulacija =kopiranje na novi medij
podložno Zakonu o autorskim pravima

Zvučni arhivi – izvor informacija

- pristup građi, mogućnost reprodukcije i kopiranja – zakon o AP
- dugotrajna ignorancija važnosti zvuka i slike – tek nedavno propisi (Danska 1998.)
- unatoč tome – zalaganjem pojedinaca – sačuvana većina produkcije 20. st.
- digitalizacija – rješenje za zaštitu + mogućnost pristupa
- problem - autorska prava

JUKEBOX

- međunarodni projekt Evropske komisije 1993.-1996. (Italija, V.B., Norveška)
- digitalizirani historijski zvučni materijali na mrežu
- preslušavanje u kontroliranim uvjetima – u knjižnicama
- problem - autorska i srodna prava (skladatelj, autor teksta, izvođači, proizvođači snimka)

Hrvatska zvučna glazbena baština

- vrlo rano ukorak s nastankom industrije zvuka
- promjene kulturne politike –zaostatak u brizi za materijalnu i intelektualnu baštinu
- čuvaju: Kinoteka HDA, Fonoteke HR, arhivi izdavačkih kuća, NSK, narodne knjižnice, MA, privatnici

Hrvatska zvučna glazbena baština

- sustavno očuvanje – ne bavi se nitko
- Ministarstvo kulture i HDA – ne brinu
- potrebna detaljna studija – projekt digitalizacije
- ustanoviti standarde zaštite
- zajednički digitalni repozitorij s mogućnošću kontroliranog javnog pristupa
- za obrazovne i znanstvene svrhe - besplatno

Autorska i srodna prava

- za snimke glazbe – prava skladatelja, tekstopisca, izvođača, proizvođača fonograma
- suvremena AP oblikovale 4 države: V.B., Njemačka, Francuska, SAD
- zaštićuju se u skladu s zakonima države u kojoj je djelo nastalo
- ekonomski značaj

Autorska i srodna prava

- međunarodne konvencije
 - Bernska konvencija – administrira se na razini Svjetske organizacije za zaštitu intelektualnog vlasništva (WIPO)
 - Ugovor Svjetske trgovinske organizacije (WTO) o ekonomskim aspektima prava na intelektualno vlasništvo (TRIPS)

Autorska i srodna prava-povijest

- prva privilegija za tisak i prodaju glazbe: 1498. – Petrucci – ekskluzivna prava na rok od 20 g.
- Njemačka – patentna pisma (1511. – Schlick)
- O. De Lasso – privilegije iz različitih jurisdikcija
- *Statute of Anne* (1710.) – zaštita od pretisaka knjiga – ne i glazbe – rok od 14 godina
- glazbi ne treba rok zaštite "jer većina glazbenih djela ne ostaje u modi toliko dugo"

Autorska i srodna prava-povijest

- poč. 19. st. – glazba vodeća u definiranju - zaštita identiteta apstraktnog umjetničkog djela
- autor izvor zaštite – od izdavanja do smrti
- ograničenja za javne izvedbe i prerade
- Francuska 1791. – prvo posmrtno razdoblje zaštite AP

Autorska i srodna prava-danas

- oblikovanje suvremenih zakona o AP – dovršeno Bernskom konvencijom iz 1886. – međunarodna razina
- zemlje-potpisnice – prihvatile minimum standarda
- moralna prava – prve objave; poštivanja autorskog djela i autora; pokajanja

Autorska i srodna prava

- značenje u svjetskoj trgovini
- Ugovor TRIP's (1994.) – Bernski standard u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO)
- svaka članica – ekskluzivna prijenosna AP – minimum 50 godina od smrti autora
- EU – slobodan promet robe – smjernice

- Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo OMPI-WIPO (1996.)
 - Ugovor o autorskom pravu
 - Ugovor o izvedbama i fonogramima

SAD – National Recording Preservation Act

- Library of Congress (2000.)
- National Preservation Board – studija o stanju zaštite zvučnih dokumenata u SAD
- nacionalni plan zaštite
- zvučni snimci prije 1972. – slobodni
- za obrazovne i znanstvene svrhe – iznimke u Zakonu o AP

SAD – National Recording Preservation Act

- javne knjižnice i arhivi – do 3 kopije neobjavljenog zaštićenog djela; niti jedna kopija ne smije biti dostupna izvan knjižnice
- zadnjih 20 od 50 godina trajanja AP – u američkim knjižnicama i arhivima – slobodno

SAD – National Recording Preservation Act

- za digitalno raspačavanje zvuka
 - ekskluzivna prava nad snimcima
 - digitalna zvučna transmisija koja je predmet obvezne licence – prema cjeniku LOC
 - za interaktivne zvučne servise (streaming na zahtjev)
 - do 3 digitalne zaštitne kopije u knjižnici ili arhivu

EU - usklađivanje

- Strategija za poticaj digitalnoj ekonomiji *i2010* – uključuje stvaranje digitalne knjižnice
- široka dostupnost historijskim materijalima – uz licence nositelja prava

IAML- anketa

- 2004.-2008. anketa u glazbenim knjižnicama iz cijeloga svijeta [vidi:<http://www.iaml.info/activities/copyright/survey#Questions>]
- odgovori 16 nacionalnih ogranaka – 12 evropskih, 4 izvanevropska
- EU – usklađivanje u skladu s *EU copyright harmonisation directive 29/2001*

IAML- anketa

- trajanje AP u EU – 70 godina
- trajanje SP u EU - 50 godina
- mogućnost kopiranja fonograma – u svakoj zemlji EU drugačije regulirana – u domeni iznimaka
- SAD – uskladile svoje zakonodavstvo
 - *Digital Millenium Act* – kopiranje u 3 primjerka
 - kontrolirano dijeljenje korisnicima za obrazovanje i znanost

IAML- anketa

- zakoni – usklađeni u ovom stoljeću
 - slobodno kopiranje u domeni iznimaka (obrazovne, znanstvene svrhe) – 0-3 primjerka
 - kontrolirano dijeljenje – zadnjih 20 godina trajanja AP (SAD)

Hrvatska i APSP

- prvi zakoni – FNRJ poslije II. rata – prava državi
- 1948. zakon usklađen s Bernskom konvencijom
- samostalna RH – zakon preuzela od SFRJ
 - noveliran 1993.; 1998.
 - srodna prava proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju – omogućilo pristup Rimskoj konvenciji o zaštiti umjetnika-izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju
 - važeći zakon ZAPSP – 2003.

Hrvatska i APSP

- prava se ostvaruju individualno i kolektivno
- Zastupnici
 - odvjetnici
 - Hrvatska autorska agencija
 - udruge za kolektivno ostvarivanje APSP za glazbu (HDS-ZAMP-autori; Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava; Hrvatska diskografska udruga)
 - prava domaćih i stranih nositelja APSP

Hrvatska i APSP

- za potrebe reproduciranja u informacijskim ustanovama – potreban opći zajednički sporazum zastupnika s korvnom ustanovom – NSK i HDA
- u skladu s Nacionalnom strategijom razvoja sustava intelektualnog vlasništva RH 2005.-2010. (na putu za EU)

[http://www.dziv.hr/webcontent/file_library/izvori_inf/pdf/Strategija_IV.pdf]

Zaštita ili zarada?

- očuvanje nacionalne zvučne glazbene baštine
RH – prepušteno kuratorima
- ubiranje sredstava za korištenje snimaka – točno i strogo regulirano pravilnicima
- pri kopiranju radi zaštite (digitalizaciji) i planovima za objavljivanje mora se konzultirati sve nositelje APSP (skladatelje, tekstopisce, izvođače, proizvođače fonograma) – tražiti dozvolu i dogovoriti plaćanje

Zaštita ili zarada?

- ZAPSP – iznimke od traženja odobrenja i plaćanja (čl.106, st.1)
 - za nastavu i znanstvenoistraživački rad
 - za kratke odlomke izvedbe pri izvješćivanju o tekućim događajima
 - radiodifuzijskim organizacijama za snimanje izvedbe (efemerne snimke) – poslije u javni arhiv, ili vlastiti arhiv – ponovna izvedba uz plaćanje
 - za osobnu uporabu

Zaštita ili zarada?

- Trajanje APSP
 - za života autora i 70 godina nakon
 - u slučaju anonimnog autora, autorska prava traju 70 godina nakon objave djela; odnosno nakon njegova nastanka
 - prava izvođača 50 godina od isteka godine u kojoj je nastao snimak,
 - prava proizvođača fonograma 50 godina od izvršene fiksacije, odnosno 50 godina od prvog izdanja ili prvog priopćavanja javnosti (ZAP čl.137); .
 - prava organizacija za radiodifuziju traju 50 godina od prvog emitiranja

Zaštita ili zarada?

- kopiranje fonograma u javnim arhivima, javnim knjižnicama, obrazovnim i znanstvenim ustanovama, ustanovama za predškolski odgoj i socijalnim ustanovama, koje svoje usluge ne naplaćuju, moguće je samo u jednom primjerku i to iz vlastitog primjerka (vidi čl. 84 ZAPSP)

Zaštita ili zarada?

- zaštita zvučnih dokumenata = kopiranje

[IASA-Task force... www.iasa-web.org/special_publications/taskforce/taskforce_0]

- standard – 3 primjerka – 1 arhivski + 2 korisnička (komprimirana)
- dugoročna zaštita = kopiranje

Zaštita ili zarada?

- digitalni medij olakšava mogućnost pristupa i izvan prostora arhiva – otežano ZAPSP
- većina servisa moguća i offline (izdavanjem ili na CD-ROM-u)

Zaštita ili zarada?

- Nizozemska –ugovor knjižnica i zastupnika za APSP
[EBLIDA News <http://www.eblida.org/uploads/eblida/1/1235149837.pdf>]
- knjižnice dobile dozvolu za digitalizaciju zbirki i stavljanje na raspolaganje javnosti za obrazovne i znanstveničke svrhe
- djela moraju biti dio nizozemske kulturne baštine i komercijalno nedostupna (rasprodana)
- knjižnice ne trebaju plaćati nositeljima autorskih prava, sve dok su djela dostupna samo u njihovim prostorima
- ako se djela stavljaju na raspolaganje široj publici – prijenosom na daljinu ili Internetom, plaća se dogovorena cijena, prema ugovoru s kolektivnim zastupnikom

Zaštita ili zarada?

- strah od Interneta – u slučaju arhivskih glazbenih snimaka nije previše opravdan
- pristup digitalnim zvučnim zapisima može biti kontroliran na različite načine:
 - autorizacijom prijavljenih korisnika lozinkom ili IP adresom
 - nakon distribucije, „digital rights management“ alati mogu ograničiti uporabu dokumenta lokacijom, skraćenom izvedbom, određenim brojem izvedbi i konverzijom u druge formate
 - ironično je, da su formati s alatom DRM puno sigurniji od CD-a

Što je moguće učiniti odmah?

- autorska zaštita zvučnih snimaka u Hrvatskoj traje do navršениh 70 godina od smrti autora – dakle, „slobodna“ su djela autora koji su preminuli prije 1939. godine
- prava izvođača i proizvođača fonograma su 50 godina od nastanka snimka – dakle svi snimci nastali i/ili objavljeni prije 1959. su slobodni
- moguće bez pravnih zavrzlama i troškova migrirati snimke sa starih cilindara i šelak ploča koji su fizički doista najugroženiji
- neće biti lako digitalizacijom zaštititi najveću zbirku: efemerne/dokumentarne snimke u produkciji Hrvatskog radija (djela iz 70.-tih godina 20.stoljeća...)

Kako dalje?

- knjižničari i arhivisti u SAD založili se za izmjene u zakonu o autorskim pravima, u stavku 108. čl. 17, koji određuje mogućnost kopiranja u knjižnici ili arhivu
[vidi: McBride, Jerry L.: Copying by libraries in the United States : reviewing section 108 of the US copyright laws; Fontes Artis Musicae 55/2, str.363-376.]
- iznimke od autorskih prava trebaju se odnositi na sve vrste knjižnica i arhiva (ne samo javne), sve dok kopije nisu namijenjene komercijalnom korištenju
- ograničenje na 3 kopije u svrhu zaštite zvučnih snimaka, sve dok nijedna digitalna kopija nije namijenjena korištenju izvan knjižnice – bespredmetno - za pravilno očuvanje digitalnog sadržaja potrebno načiniti uvijek nove kopije
- bitno odrediti pod kojim uvjetima knjižnica ili arhiv može dati na upotrebu digitalne kopije

Kako dalje?

- zloupotrebu spriječiti zakonskim dokumentom-garancijom koju potpisuje korisnik ili tehničkim mjerama zaštite (streaming radije nego distribucija kopiranjem)
- predložen fleksibilni standard od „ograničenog broja“ kopija koje su „razumno potrebne za svrhe zaštite digitalizacijom“
- omogućavanje knjižnici da može načiniti tek nadomjesnu kopiju predmeta koji je oštećen, fizički ugrožen, izgubljen, ukraden ili rasprodan, u slučaju zvučnih snimaka je besmisleno, jer ako je riječ o analognom snimku – svakom se reprodukcijom dodatno oštećuje, dok je oštećen digitalni medij nemoguće reproducirati

Kako dalje?

- ograničenje korištenja digitalnog medija na prostore arhiva ili knjižnice poništava jednu od primarnih prednosti digitalne tehnologije
- moguće postaviti kontrolu distribucije (IP adresa, domena, povlačenje podataka u međubibliotečnoj posudbi) i distribuirati zvučne snimke streamingom - u nekomercijalne svrhe
- ograničenje kopiranja u obrazovne i znanstveničke svrhe na desetak posto djela – dijela koji inače ne tvori formalnu cjelinu, stvara hendikep za istraživače

Kako dalje?

- sve navedene prijedloge moguće je primijeniti i na potrebne izmjene hrvatskog zakonodavstva o APSP
- informacijske ustanove su ovisne o uspješnoj izdavačkoj industriji i podržavaju zaštitu autorskih prava
- zakonskim ograničenjima dovode se u situaciju kada moraju prekršiti zakon kako bi izvršile misiju očuvanja kulturne baštine
- u cilju očuvanja Hrvatske zvučne glazbene baštine trebalo bi im olakšati